

Kontaktblad for
Nr. 55 Juli 2024

HJARTDAL HISTORIELAG

Svein Bakkalia æresmedlem etter framifrå innsats i 16 år

Les om års-
møtet side 10

Elles i bladet:

Om digitalisering av film

Prost Lexow - et hundreårsminne

Tankar frå Sauland fredssommaren 1945

Smaksprøve frå årboka 2024

Digalisering av smalfilm, VHS mv.

For nokre år sidan skaffa historielaget seg ein maskin som kan overføre gamle 8mm og super8 filmrullar til dagens datafiler. Denne er utprøvd og fungerer fint. Vi ser gjerne at maskinen kjem meir til nytte, så om det er medlemmer som sit med slike filmrullar, er det bryet verdt å sjå om vi kan få noko ut av desse. Sjølv om det

oftast er private opptak, er det mange gonger viktige historiske detaljer som kan komme fram. Ta kontakt på 48237883 eller skoje@online.no

Bruken er forholdsvis grei, men det tar tid å overføre filmene. Dette tar sjølvsgagt maskinen seg av og går fint utan tilsyn den tida det tar.

Resultatet kjem på eit minnekort, av samme type som digitalkamera bruker. Og overføringa til PC er dermed enkel og kjent for dei fleste. Den tekniske kvaliteten har vist seg å vere heilt tilfredsstillande ut frå den originalkvaliteten vi her må regne med.

Når det gjeld VHS, dei vanlege videokassetane frå 1980-90 talet, ser det ut til at vi også kan digitalisere desse. Vi har erfart at desse taper seg i kvalitet med tida, så om ein har verdfulle opptak som ein vil verne for ettertida, bør desse digitaliserast snarast. Ikkje minst er problemet her at ein ikkje får tak i videospelarar lenger.

Historielaget kan sjølvsgagt ikkje ta på seg slikt arbeid for private, om det ikkje er opptak av allmenn interesse, men vi kan gjerne vere "konsulentar" på arbeidsmåte og utstyr om det trengst.

Digitale videoopptak på bandkassetar frå ca 2000 og vidare, har vi mindre erfaring med. Men sjølv om dei er digitale, så er band generelt meir utsett enn nyare faste lagringsmedium som ulike harddisktypar.

I alle høve er det i dag lagring på disk enten på eige datautstyr eller i sky som gjeld. Her minner vi også om at bruken er så mykje meir praktisk.

Eit hundreårsminne:

Prost Lexows nekrolog

Peter Heiberg Lexow var prest i Hjartdal fra 1884 til 1910.

For hundre år sidan, 4. august 1924, kunne ein lese i "Morgenbladet" som siterte frå "Teledølen"

In memoriam.

Provst Heiberg Lexow

vies vakre mindeord i "Teledølen". Vi hitsætter:

Gjennom et langt tidsrum var provst Lexows liv og virksomhet knyttet til Telemark, idet han fra 1884 til 1911 var sogneprest i Hjartdal, hvor ogsaa hans far Carl Andreas Lexow tidligere hadde været prest. I 1911 tok han paa grund av sykkelighet avsked og flyttet til Drøbak, hvor han senere har bodd.

Provst Lexow var en særpræget, helstøpt personlighet, som har sat dype merker efter sig i den bygd han viet størstedelen av sit livs arbeide. Hans lyse tro og varme forkyndelse gjorde det let for ham at vinde menighetens hengivenhet, og for syke og fattige og alle som hadde det ondt var han en god og hjelpsom ven — det er mange som sender ham en taknemmelig tanke nu da han er borte.

Paa sin vakre prestegnard i Sauland utfoldet han en høi grad av gjestfrihet mot alle. Bygdens ve og vel laa ham varmt paa hjerte. Paa en reise blev han slaat av den enestaaende naturskjønhet paa Kovstulheia, og sammen med nogen andre dannet han i 1892 det senere landskjendte Tuddals sanatorium deroppe. I 1905 kjøpte han den store skogeiendom Tjønaas som han

drev indtil 1915, da den blev erhvervet av Hjartdals kommune.

Provst Lexow var en frisindet mand i ordets egentlige betydning, og han var ikke ræd for at si sin mening, selvom den ikke i øieblikket stemte overens med andres. Hans seirrike kamp mot det uretfærdige skattesystem som i sin tid blev praktisert i Telemark tør endnu være i frisk erindring.

I sin ungdom var Lexow medlem av Behreins's sangkor Johanniterne, og han arbeidet interessert for sangens fremme i Sauland. Han var høi frimurer.

Provst Lexow hadde — hvad der dengang ikke var saa almindelig — et særskilt aapent Øie for pressens magt i det godes tjeneste. "Teledølen" har fra sin begyndelse og fremover gjennom aarene mottatt en række bidrag fra hans haand. En god og sandhets-søkende mand er vandret bort med provst Heiberg Lexow. .

Velsignelse og fred over hans minde!

Optimisme i Sauland fredssommaren 1945

I Telen for 28 juni 1945, på førstesida, kan vi lese ei lite innlegg med signaturen A.B. Vi tar nok ikkje mykje feil om vi går ut frå at det er den framleis unge journalisten Andres Blomhaug (1909-1991) frå Sauland som har bidratt her.

Stykket er forma som eit lite korrespondentbrev, på ein måte som var vanleg i aviser den gongen. Her er forfattarens eigne positive betraktningar over situasjonen i bygda i ei tid der gleda over freden og framtidsoptimismen lyser både på og mellom linene.

Blomhaug vaks opp ved Omnesfossen med bakgrunn i husmanns- og arbeidarklasse i bygda, og med sine gode evner og skrivetalent kom han til å få ei lang karriere som tilsett i "Telemark Arbeiderblad". I tillegg kjenner mange han som skapar av mange dikt og småstykke oftast med lokalt innhald.

Det er høgsumar og Sauland «Telemarkens perle», er kledd i sin rikaste nasjonalbunad.

Etter at folk som vanleg ynka seg over at all årvoksten gjekk tapt grunna den turre våren, så kom regnet som vanleg og det ser nå ut til å verta bra høyavling. Ennå har ingen byrja slått: men over komande helg tar sikkert slåmaskinene til med sin kjente sumarsong, mange stader.

Det ser ut til å verta eit bra bærår. Særleg blåbær. Men også tyttebæra synest etter bløminga å døme til å verta mykje av. Folk som kjem frå fjellet fortel også om mykje molteblomst.

Arbeidet på Tuddalsvegen fortsett. Men det er tale om 14 dagers fellesferie frå midten av juli.

Det er ellers starta ein del håndverk verksemd her. Såleis har Halvor Brubakken sett opp verkstad til

reparasjon av sykklar m.m. Og Halvor Ødegården har sett i sving verkstad for støyping av takstein. Ellers er fleire industrielle tiltak planlagt.

Her er også ein del byggeverksemd så snikkarane har meir enn nok å gjera.

I same høve bør nemnast at Mattis Omnes har utparsellera to tomter kvar på 4-3 dekar av sin eigedom til byggetomter. – Eit godt eksempel til etterfylging.

Nils O. Hytta har også avgjeve to nye byggetomter.

Trass i at badinga så smått har byrja i elva så har tilgjenge til Badstua ved Landsverk skule ikkje minska. Også eldre folk med stivhet og giktjukdomar møter opp for å sveite ut plagene.

Bygda som etter at dr Utkilen reiste har vore utan læge flagga i går ved fylkesllæge O. Hyttas ankomst.

A.B.

Ein smakebit frå årboka nr 12 – 2024

... Det blei leita etter sølv fleire stader i Hjartdal. Om det blei funne noko særleg med sølv, er vel usikkert.

Steinar Hovde har skrive noko om sølv i Himing?

For 65-70 år siden ble det fortalt en historie om en mann fra Fossegrenda i Sauland. Han hadde hatt en tømmerdrift i Himing, litt oppe i terrenget, noe som medførte at han måtte «renne» tømmeret ned dit han kunne komme til med hest. Dette måtte nødvendigvis ha vært på snøføre, vinter eller vår.

Da han senere skulle frakte vekk tømmeret, hadde det hogd seg fast en stein i en rot av stokkene som var sendt nedover fjellsida. Da han slo den løs, viste det seg at det var en klump av sølv, kanskje rent sølv, for denne klumpen skulle være mere verdt enn hele tømmerdrifta det året.

Nå kjenner vi til at det var stor fantasi i å kamuflere sølv smuglet vekk fra drifta på Kongsberg på denne tiden, men da var det rart at historien også fortalte at denne karen ble sagt å ha blitt litt rar etter at dette hendte. Han oppsøkte stadig Himing og hogstområdet på leting etter hvor sølvklumpen kunne ha blitt revet løs av tømmerstokken.

Spåkvinnen Sibylla hadde en påstand om at selv om det var mye sølv på Kongsberg, så var det bare kviga, kua var i Himing.

Fylkeskonservator Rikard Berge var i Hjartdal rundt 1910, og han har skrive litt om sølvgruver i Hjartdal:

Paa Gaarden To i Hjertdal var det en Jeterpige som oppe i et Fjeld fik se at der hang nogle hvide Tapper hun slog efter og tog med sig hjem. Da Manden fik se den saa han at det var rent Sølv. Han blev saa vred paa Barnet at hun fik Prygel. Da hun blev større kom hun til at omtale det Fund men da fik Manden sendt Pigen ud af Landet paa sin Bekostning.

Utdraget er frå ein stor artikkel om gruver og skjerp i hjartdalsbygdene. I tillegg kan ein mellom anna vente seg stoff frå *Hjartdal gammelteknisk forening*, livssoga til hjartdalsbiskopen Knut Gislesen med meir.

Bøker vi ynskjer oss

Gjennom arbeidet med arkiv og boksamling har vi etterkvart god oversikt over kva som finst av lokal litteratur. Og vi har det aller meste i bokhylla. Men nokre tomrom er der.

Under finn du ei liste over titlar vi gjerne skulle hatt. Om medlemmer har mulighet til å gje eller selje oss dei aktuelle bøkene, er vi takksame.

Vi bed også alle sjå etter om dei kan sitje med bøker som er lånte frå historielagets samling tidlegare, slik at vi kan få inn desse. Vi veit at nokre av bøkene på lista har vore i skåpet tidlegare.

Ei bok vi saknar er O. J. Ruis biografi om spelemannen Svein Løndal. Denne er vi også ineressert i å kjøpe om nokon vil gjere ein liten handel.

Elles ynskjer vi oss desse bøkene:

O J Rue:	Svein Løndal	Eige Forlag 1954
O J Rue:	Gloen. Dikt	Buen Kulturverkstad/ Tuddal spelemannslag 1988
Hallgrim Høydal:	Motstandsarbeidet i Notodden-distriktet 1940-1945	
Hallgrim Høydal:	Okkupasjon	Sauherad skole- og naturforlag 1990
Hallgrim Høydal (red)	Notodden-jubileumsskrift	Eige forlag 1988
Hallgrim Høydal:	Kampen om vannet	Eige forlag 2003
Anne H Wagn	Eg vandrar ut, ver med meg, du!	Eige forlag 2002
Knut Buen	Som gofa spølå.	Rupesekken forlag 1983
Knut Buen	Jørgen Tjønntaul.	Buen Kulturverkstad 1984
Knut Buen	Sitring	Nyrenning 2008
Telemarks avisa	Festskrift til Knut Buen.	TA 1998
Birger Thorsen:	I kamp med det frie ord. Notoddens illegale informasjon 1940-1945	Notodden 1994
Ingvar Skobba:	Krigen i Telemark 1940-1945	Varsko Forlag 1996
Svein Vette Trae:	Frå sverd til Krag-Jørgensen	Notodden Heimevernsområde 1996
Kristofer Visted/Hilmar Stigum	Vår gamle bondekultur 1 og 2	Cappelen 1971
Olav Bø	Norsk folkedikting 1-7	Samlaget 1977
Ragnar Moen	Det var dengang. Et tilbakeblikk på Notodden og bygdene omkring	Telemark trykk 2004
LLH/NFF	Buskerud og Telemark i nær fortid	Samlaget 1983
Kjell C Midtgaard	Olaf G Helland og felemakerkunst i Telemark...	Scordatura forlag 2015

Sigrun L Brattekås/ Statens Vegvesen Guro Nordby Chr. Gunheim Telemark Mållag Kari Lønnestad Anne S Haugan Ambros Nørstrud Wille	Blomane ropa på meg. Rosemålar Knut K Hovden Vegminner og veghistorie Høgtider i året og livet Gamalt fraa Telemork På tvers - ord og uttrykk frå Telemark Telemarksviser Hardingfeleopplæring Til topps i Lifjell Beskrivelse over Sillejords præstegield	Knut Buen V-T Museum 2013 Telemark E St Nilssens Bokhandel 1915 Telemark Mållag 2004 Folkemusikkarkivet i Tel. 2012 Buen kulturverkstad 1990 Himingen forlag 2007 Gyldendal 1786/1989
--	---	--

VELKOMMEN TIL HJARTDAL HISTORIELAG!

For nye lesarar og eventuelt nye medlemer repeterer vi her velkomstteksten til Hjartdal historielag som ligg fast på hjordalhistorielag.no

Hjartdal historielag blei oppretta 1989 og arbeider med historie sett frå bygdene Hjartdal, Sauland og Tuddal i Øvre Telemark. Dette er tradisjonelle telemarksbygder som også kan representere telemarkskultur og norsk innlands bygdekultur i det heile.

Fortida til bygdene har til langt inn i forrige hundreår vore dominert av gardsbruk og skog. Utmarksnæring med stulsdrift som eit særst viktig element har vore viktig. I dag er det framleis aktiv stulsdrift i kommunen, men turisme og rekreasjon utgjer nok meir utmarka si rolle i dag.

Litt industri har her vore frå 1890-åra og framover, og særleg Sauland har vore eit senter for handel og administrasjon i tida før byar i nærleiken overtok mykje av slike funksjonar.

Bygdene har mange spor frå jernalderen, og bygdefolket har nok merka og deltatt i krigar og andre hendingar frå birkebeinartid til andre verdskrigen og vår eiga tid.

Bygdenes rolle i den tidlege utvandringa til Amerika gjev plass i noregshistoria. Dei fleste norske bygder har si dramatiske utvandringshistorie, men bygdene i Øvre Telemark og Numedal merker seg ut med å vere ute lenge før dei andre, med unntak av nokre Rogalandsbygder der utvandringa var på eit litt anna grunnlag. Utvandringshistoria frå slutten av 1830-talet har vi med rette gitt stor plass i lokalhistoria vår. Det var markeringa av eit utvandrarjubileum i 1989 som gjorde ideen om eit historielag til noko konkret.

Elles vil ein sjå at HHL tøyer historiebegrepet nokså langt. Slik vil det ofte vere naturleg i lokalhistorisk arbeid. Folkeminnestoff, kulturminnevern, slektshistorie mv. hører naturleg med innanfor laget.

Ein kan gjerne bruke stoff frå desse sidene til ikkje-kommerielle formål, men oppgi kilde, og gjer oss merksame på bruken – eller helst – spør først.

Årsmøtet

14.3.2024

Årsmøtet vart halde på Menighetshuset i Sauland tysdag 14.mars 2024, 42 møtte opp.

- 1: Opning: Svein Bakkalia opna møtet og ynskte alle velkomne.
- 2: Godkjenning av innkalling og sakliste. Godkjend.
- 3: Val av møteleiar og referent. Svein Bakkalia blei vald som møteleiar og Torgunn Opsal som referent.
- 4: Årsmelding 2023. Torgunn Opsal las opp årsmeldinga. Godkjend.
- 5: Rekneskap 2023. Torkild H Mosebø la fram og kommentera rekneskapen for 2023.
- 6: Budsjett 2024. Torkild H Mosebø la fram styret sitt forslag til budsjett for 2024. Godkjend.

- 7: Val. Svein Bakkalia la fram valkomiteens sitt forslag til nytt styre. Leiaren skal veljast på årsmøtet. Leiar Svein Bakkalia har sagt frå seg attval. Valkomiteen har ikkje kome fram til forslag på ny leiar.

Forslaget frå valkomiteen:
Torkild H Mosebø styremedlem
gj.v. Sauland
Audun Solberg styremedlem
gj.v. Sauland

Thorbjørn Aamaas styremedlem ny Hjartdal
Erling Løkamoen styremedlem ny Tuddal
Aslaug Elisabeth Vaa varamedlem ny Sauland
Audun Darrud valkomiteen gj.v for 1 år Tuddal
Gunvor Prestårhus valkomiteen gj.v. Hjartdal/Notodden.
Gunvor Prestårhus revisor gj.v.

Alle er innstilte for 2 år, utanom medlem av valkomiteen, Audun Darrud.
Styret skal etter vedtektene konstituera seg sjølv.

5.mars 2024 Audun Darrud Kari Timland Gunvor Prestårhus

Valet vart godkjend.

Forslag frå styret i Hjartdal historielag til årsmøtet 2024:

Leiarspørsmålet.

Paragraf 3 i vedtektene for Hjartdal historielag slår fast at årsmøtet skal velje leiar og styremedlemmar. Alle bør veljast for 2 år om gongen.

Om valkomiteen og årsmøtet ikkje finn ny leiar foreslår styret at årsmøtet sluttar seg til følgande forslag:

Kontaktperson for laget: Audun Solberg.

Torkild H. Mosebø innkallar det nye styret til møte seinast 15.april, der styret må godkjenne referatet frå årsmøtet og konstituera seg på vanleg måte.

Årsmøtet pålegg det nye styret å løyse leiarfunksjonane i fellesskap og samlast til styremøte minst 3 gongar i halvåret.

Det bør vere ei prioritert oppgåve for det nye styret, saman med valkomiteen, å finne ein ny leiar så fort som råd.

Årsmøtet slutta seg til forslaget.

Sauland 14.mars 2024 Torgunn Opsal ref.

Torgunn Opsal takka Svein Bakkalia for stor innsats i Hjartdal historielag gjennom 16 år, dei 10 siste som leiar. Ho helt fram stort initiativ i arbeidet og at han har leia mange ulike prosjekt i laget. Ho framheva personlege eigenskaper som har gjort han til ein god leiar, oppteken av at alle skulle trivast med arbeidet, samt evna til å legge merke til og takke alle, som i stort og smått, har gjort ein innsats. Ho overrekte blomster, diplom og æresmedlemskap i Hjartdal historielag.

Etterpå blei det servera smørbrød, kaker og kaffi.

Kjell Christian Midtgaard som har ein stor artikkel om Kjetil Løndal i årboka for 2023, var invitert for å fortelje om sitt møte med Kjetil Løndal og folke-musikkmiljøet i Oslo. Han var også innom Tuddal og spelemenn der i bygda, mellom anna, Svein Løndal.

Svein Bakkalia takka for eit særst interessant foredrag.

Årbokas framtid

Arbeidet med årbok for 2024 er godt igang, og grovt sett er stoffet for ei ny bok på 144 sider på plass, sjølv om eit stort arbeid står att før boka er klar til trykking.

Nå ser vi at det ikkje lenger er sjølvsagt at vi vil klare å fylle bøker med lokalhistorie heretter. Vi er med andre ord avhengige av at medlemmer og andre set seg ned og skriv artiklar eller tipsar oss om stoff som kan brukast.

Ny epostadresse

post@hjordalhistorielag.no er heretter adressa ein skal bruke i all kommunikasjon med Hjartdal historielag. Posten vil da bli mottatt av 1-3 styremedlemmer og vanlegvis svart på – om ikkje på timen.

Arkiv/samling

Frå første stund har Hjartdal historielag arbeidd med å ta vare på verdifullt kjeldestoff til hjordalbygdenes historie. Vi har også fått tak i det meste av trykt lokal litteratur. I tillegg har vi skaffa ein del historiebøker frå resten av landet og verda.

Du kan lese meir om arkivarbeidet i kontaktblad 53. Alle blada er å finne på hjordalhistorielag.no under publikasjonar.

Under [prosjekt - arkiv](#) på hjordalhistorielag.no finn du ei førebels liste over bøker vi har i samlinga og ein oversikt over arkivboksar der anna innhald er å finne. Filene er i vanleg pdf-format, så du kan søke i fritekst utfrå kva datautstyr du bruker.

Årsmelding for Hjartdal historielag 2023

Ofte har vi trykt lagetets årsmelding i kontaktbladet, men vi brukar ikkje plass på dette i år sidan vi er ute med årbok igjen. I årboka til hausten kjem årsmelding for 2023.

Kontingent 2024

Som vi har gjort nokre gonger tidlegare, sender vi ut kontaktbladet til alle husstandar i kommunen. Vi ser gjerne at så mange som mulig støttar laget med å betale kontingent. Dette er utan forpliktelsar, og ein mottar gratis årboka. Sjå smakebit frå årets bok side 5.

Medlemskontingenten er 300 kroner. Historielaget vil halde fram med rimelege arrangement og bokutgjevingar.

Vi ser gjerne at de hjelper til med å verve nye medlemmer.

Tenk særleg på familie og kjenningar utanbygds!

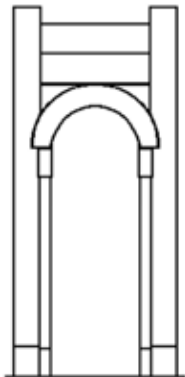
Internett og datahjelp

Vi minner om historielagets facebookside: facebook.com/hjartdalthistorielag.

Her kan du finne bilde, arrangementsmeldingar og innlegg av mange slag.

Vi har også vår faste side hjartdalthistorielag.no, bl.a. med ein god del lesestoff.

Vi veit at ikkje alle er i stand til å finne ut av dette, derfor må ein ikkje vere redd for å spørje venner og kjente om hjelp. Ein kan også kontakte frivillighetssentralen om hjelp til dette.

HJARTDAL HISTORIELAG

*Kontaktperson: Audun Solberg,
Frølandvegen 284, 3692 Sauland, Tlf.: 90974089
post@hjartdalthistorielag.no*

*Kontaktblad- og web-redaktør: Leif Skoje
Tlf.: 48237883 skoje@online.no*

http://www.hjartdalthistorielag.no

Hjartdalbanken 2699 07 04332

Bladet blir sendt alle medlemmer

Bruk gjerne stoff frå bladet, men oppgje kjelde

Vi vil gjerne at medlemmene skriv i bladet